

Streszczenie rozprawy

Dzieła osierocone stanowią ważny element zbiorów bibliotek i archiwów będąc komponentem kultury. Nieznajomość bądź też problemy w zlokalizowaniu podmiotów prawnouprawnionych skutkuje brakiem możliwości uzyskania licencji do ich użytkowania. Czasem problem ten jest pogłębiony przez nieukończone sprawy spadkowe, czy też likwidację bądź upadłość wydawnictw, które nabyły prawo do dysponowania utworem i są w tej sytuacji podmiotem posiadającym prawa autorskie. Sprawa jeszcze mocniej komplikuje się w przypadku utworów wieloautorskich, przy braku możliwości kontaktu choćby z jednym z autorów.

Istotnym elementem na drodze rozważań w kwestii dzieł osieroconych jest kwestia powiązania dzieła z jego udostępnieniem. W zasobach wielu bibliotek czy też archiwów odnaleźć można wiele dzieł, które nigdy nie zostały opublikowane. Brak publikacji może być zamierzony lub nie, na przykład pamiętniki, które z założenia nie były przeznaczone do publikacji - są pewnego rodzaju pamiątkami i nie były uważane za dzieła. Najczęściej rodzina po śmierci artysty deponuje takie pamiątki i dopiero przypadek decyduje o ich późniejszym odnalezieniu. Takie dzieła zatem stanowią szczególny rodzaj dzieł osieroconych.

Dzieła osierocone dzieli się na sektory: **piśmienniczy** - obejmujący książki, czasopisma oraz dzieła tekstowe; **audiowizualny** - obejmujący filmy a także audycje radiowe i telewizyjne; **fotograficzny** - obejmujący, poza fotografiami, grafikę i plakaty; aż wreszcie **muzyczny**. Warto zaznaczyć, że najmniejsza ilość dzieł osieroconych występuje w kategoriach muzycznych. W sektorze piśmienniczym szacuje się, że dzieła osierocone stanowią od 5% do 10%.

Mówiąc o skali występowania zjawiska dzieł osieroconych, liczba utworów, jakie są nadal chronione prawem autorskim potrafi wahać się od kilkunastu do 90%, co świadczy o dużej rozbieżności w często prowadzonych analizach. Należy jednak wskazać, że skala problemu dzieł osieroconych zarówno w Europie, jak i w USA jest duża. Szacuje się, że od 5 do 40% wszystkich utworów objętych ochroną autorsko-prawną mieści się w kategoriach utworów osieroconych, przy czym w dziedzinie fotografii wskaźnik ten wynosi 90%. Ocenia się, że w skali europejskiej za dzieła osierocone uważa się ok. 3 000 000 książek (co stanowi 13% publikacji książkowych podlegających ochronie) i ok. 129 000- 225 000 dzieł filmowych. Podsumowując, określa się, że ok. 20% wszystkich książek opublikowanych w Stanach Zjednoczonych Ameryki, Kanadzie, Australii i Wielkiej Brytanii można uznać za dzieła osierocone.

The summary of dissertation

Orphan works, which constitute part of libraries' and archives' collection, are viewed as an important component of the culture. Inability to obtain a licence do use them is often caused by lack of knowledge on rights holders' whereabouts or difficulties in discovering it. Frequently this problem is compounded by unfinished inheritance proceedings as well as liquidation or bankruptcy of publishing houses which acquired rights to dispose work and are holders of copyright laws. Nevertheless, the biggest difficulty appears when an orphan work is by more than one author and it is impossible to reach at least one of the originators.

One of the crucial elements in the course of discussion on orphan works is linking work with its dissemination. Libraries' and archives' collections are filled with works, which were never published. The lack of publication might be purposeful. For instance, by definition diaries are not intended for publication and are not considered as artwork. Nonetheless, after artist's death the family frequently decides to deposit such mementos which might later be found. It is correct to assume that these works are a special kind of orphan works.

Orphan works can be divided into several categories. First of all, there is a category of written orphan works which includes books, magazines and other written pieces. Secondly, there is segment of audiovisual orphan works consisting of movies, radio shows and television broadcastings. Furthermore, there are category of photographic orphan works, therein photographs, graphics and posters and category of musical orphan works, in which the percentage of said works is the lowest among all categories. On the contrary, orphan works are most frequent in category of written artwork and constitute from 5% to 10% of all written artworks.

When it comes to frequency of orphan works there is considerable discrepancy in carried-out analyses. Their frequency varies widely, ranging from several to even 90% among works protected by copyright laws. That said, it is appropriate to acknowledge the existence of orphan works issue in both the United States of America and Europe. It is estimated that out of all works with copyright laws protection, from 5% to 40% are orphan works, whilst in the category of photographic orphan works this figure rises up to 90%. In other words, only in Europe there are about 3 000 000 books considered as orphan works (that represents 13% of all written publications which are subject to copyright laws protection) and about 129 000 to 225 000 cinematographic works. To sum up, is it estimated that around 20% of all books published in the USA, Canada, Australia and Great Britain can be regarded as orphan works.

Słowa kluczowe: dzieła osierocone, utwory, publikacje, zbiory, zbiory biblioteczne, archiwa, prawa autorskie, ochrona praw autorskich

Key words: orphan works, artworks, publications, collections, archives, library collections, copyright laws, copyright laws protection